

COL·LECCIÓ L'ILLA ROJA, 3
Pèl de panotxa

Edicions Sidillà scp.
Carrer Catalunya, 4
La Bisbal d'Empordà 17100
info@edicionssidilla.cat
628269186

Títol original: *Poil de carotte*, de Jules Renard, 1894.

© *de la traducció*: Antoni Clapés

© *d'aquesta edició*: Edicions Sidillà

© Il·lustració de la coberta: Montse Mayol

Disseny: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Impressió: Impremta Pagès, d'Anglès (la Selva)

ISBN: 978-84-942564-4-8

Dipòsit legal: GI 52-2015

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contactant amb CEDRO: 932720445 o cedrocat@cedro.org

JULES RENARD

Pèl de panotxa

Traducció
Antoni Clapés

La Bisbal d'Empordà, 2015

7	✿ PRÒLEG
13	✿ Les gallines
16	✿ Les perdius
19	✿ Era el gos
22	✿ El malson
24	✿ Vostè em perdonarà
26	✿ La gibrelleta
32	✿ Els conills
34	✿ El pic
36	✿ L'escopeta
41	✿ El talp
43	✿ La userda
48	✿ El gobelet
51	✿ La molla de pa
53	✿ La trompeta
55	✿ La metxa
58	✿ El bany
63	✿ Honorine
68	✿ L'olla
73	✿ Reticència
75	✿ Agathe

79	✂ El programa
83	✂ El cec
87	✂ Cap d'any
91	✂ Anada i tornada
93	✂ El portaploma
98	✂ Les galtes vermelles
111	✂ Els polls
117	✂ Com Brutus
121	✂ Cartes escollides
128	✂ El cobert
131	✂ El gat
135	✂ Els bens
140	✂ El padrí
144	✂ La font
147	✂ Les prunes
150	✂ Mathilde
155	✂ La caixa forta
159	✂ Els capgrossos
163	✂ Cop d'efecte
165	✂ De cacera
169	✂ La mosca
171	✂ La primera becada
174	✂ L'ham
179	✂ La moneda de plata
186	✂ Les idees personals
190	✂ La tempesta de fulles
193	✂ La revolta
197	✂ El darrer mot
203	✂ L'àlbum d'en Panotxa

Pèl de panotxa és una novel·la formada per quaranta-vuit peces (més l'«Àlbum d'en Panotxa») que configuren una mena de collage sobre l'univers de la infantesa desgraciada del nen protagonista; en certa manera és una autobiografia del seu autor, Jules Renard, i va ser publicada a París al 1894. Cent vint anys després rellegim aquest clàssic de la literatura francesa amb el mateix interès que va ser llegit en el seu temps i, lluny de considerar-la tan sols una obra per al públic juvenil, continua mantenint tots els ingredients textuais i

morals per ser qualificada com un clàssic de tots els temps, apte per ser apreciada amb interès per qualsevol lector.

Els personatges de la família Lepic (la mateixa família de Renard, formada pels pares i tres fills, dos nois i una noia), tal com ens són mostrats, constitueixen un retrat de la vida rural de finals del dinou, on les convencions d'un cert status social dissimulen la miserable realitat de les relacions familiars: els pares s'odien fins al punt que Renard escriurà en el seu *Diari*: «Ell (el pare) la detesta (a la mare) i la menysprea. Sobretot la menysté, i crec que també li té una mica de por» (...) «Si ell li digués una paraula, ella se li llançaria als braços plorant (...) però ja fa trenta anys que ell no la pronuncia.»

*Pèl de panotxa*¹ va ser la revenja àcida amb què l'autor va passar comptes de les humiliacions i ve-

1 *Pèl de panotxa* va ser adaptada al teatre pel mateix Renard i estrenada amb gran èxit al teatre *Antoine* al 1900. Ha estat duta al cinema almenys en quatre ocasions i ha esdevingut una telesèrie i un còmic de gran popularitat a França. En català ha comptat amb dues traduccions, *Pèl de panotxa. Obra en un acte* (traducció d'Adrià Gual. Barcelona: Bartomeu Baxarias editor, 1909) i *Pèl roig* (traducció de Marisa Abadia. Barcelona: La Magrana, 1984).

xacions sofertes durant anys: la seva infantesa va ser un infern al qual només va aconseguir sobreviure amb astúcia i una crueltat calculada i lúcida. En Panotxa² (ja tothom ha oblidat el seu veritable nom!), té en efecte el cabell de color rogenç i la cara pigallada i un aspecte general una mica ferotge: és l'ase dels cops de tota la família i creix entre l'odi de la mare, la indiferència del pare i la mala relació amb els germans. Al llarg del llibre, el protagonista se'ns mostrarà alternativament com un personatge simpàtic, astut, ronyós, maldestre, poruc, llest, hàbil; un pispà, un barrut, un desendreçat, un somiatruites, un que té «idees personals»; algú capaç de tendresa (amb el padrí), de menyspreu (amb la criada) i de perversitat (amb els petits animals que massacra).

A Catalunya hi ha la llegenda que les persones de pèl de panotxa no són de bon caràcter: «Home roig i gos pelut, primer mort que conegut», fa la dita popular.

Pèl de panotxa no és un «Bildungsroman», una novel·la d'iniciació, en què l'heroi del relat comença desconeixent-ho tot de la vida i va ad-

2 S'han respectat els noms originals en francès, llevat el d'en Panotxa.

quirint experiència, a mesura que la història progressa, fins assolir un cert grau de maduresa. A *Pèl de panotxa* els capítols no configuren un discurs amb una lògica temporal, sinó que el lector es passeja pels paisatges de la vida del protagonista i de les seves relacions amb la família, amb el món i amb la natura. En Panotxa es troba enfrontat a esdeveniments diversos, generalment adversos i d'una cruessa extrema, i ell reacciona d'una manera primària.

L'odi (i la por) envers la mare, fet palès en el llibre a cada pas, arribarà fins al moment mateix de la mort d'ella en la vida real. En efecte, Renard veurà com la seva mare se suïcida en llançar-se a un pou, i ell no farà gaire esforços per treure-l'en. L'endemà Renard escriu al seu *Diari*, amb una indiferència i fredor absolutes: «El dia 5, mort de la mare, enterrada el dia 7», que ens recorda aquell estremidor inici de *L'estranger* d'Albert Camus: «Avui la mare ha mort. O potser ahir, no ho sé.»

En el capítol *El darrer mot*, en Panotxa se'n revela com un contestatari: fart de l'angoixa i les tensions de l'ambient familiar, es rebel·la, reclama la justícia pel seu compte i es proposa fer un canvi radical de vida: vol fugir, anar-se'n a viure

sol, treballar en una feina irrellevant i ser lliure. (I per què no veure en aquest Panotxa un precedent d'aquells adolescents «enragés» de *Zéro en conduite*, l'irreverent film de Jean Vigo?).

ANTONI CLAPÉS
Gener de 2015

Pèl de panotxa

—Estic segura —diu la senyora Lepic— que l'Honorine s'ha tornat a descuidar de tancar les gallines.

És cert. Es pot comprovar des de la finestra estant. Allà baix, al fons del gran pati, la teuladeta del galliner retalla, en la foscor de la nit, el quadrat negre de la porta oberta.

—Félix, i si anessis a tancar-les? —diu la senyora Lepic al més gran dels seus tres fills.

—No sóc pas aquí per ocupar-me de les gallines —diu en Félix, un xicot pàl·lid, indolent i covard.

—I tu, Ernestine?

—Oh, mare, jo tindria massa por!

Ni en Félix, el germà gran, ni l'Ernestine, la germana, alcen el cap per respondre. Llegeixen, molt interessats, amb els colzes damunt la taula i els fronts gairebé a tocar.

—Déu meu, que enze que sóc! —diu la senyo-

ra Lepic—. Ja no hi pensava. Panotxa, vés a tancar les gallines!

Es dirigeix amb aquest mot amorós al petit de la casa, perquè té els cabells color panotxa i la pell pigallada. En Panotxa, que s'entreté sota la taula, s'aixeca i diu amb timidesa:

—Però, mare, a mi també em fa molta por!

—Què dius, ara? —respon la senyora Lepic—. Un xicot tan gran com tu! No em facis riure! Espavilà't, au, vingà!

—Ja el coneixem. És valent com un boc —diu l'Ernestine.

—No tem res ni ningú —diu en Félix.

Aquests compliments enorgulleixen en Panotxa i, avergonyit de ser-ne indigne, lluita contra la seva covardia. Per encoratjar-lo definitivament, la mare li promet un mastegot.

—Almenys feu-me llum! —diu ell.

La senyora Lepic arronsa les espatlles i en Félix somriu amb menyspreu. L'Ernestine, compadida, agafa una espelma i acompanya el germà petit fins al final del passadís.

—T'esperaré allà —li diu.

Però se'n torna de seguida, aterrida, perquè una ventada ha fet tremolar la flama i l'ha apagat.

En Panotxa, amb el cul estret i els talons en-

ganxats a terra, es posa a tremolar en la foscor. És tan espessa que es creu cec. De tant en tant una ràfega de vent l'embolcalla, com un llençol glaçat, per endur-se'l. Les guineus, i fins i tot els llops, no li bufen els dits i les galtes? El millor serà precipitar-se vers el galliner, amb el cap ben alt, per foradar l'ombra. A les palpentos, aixeca el ganxo de la porta. En sentir els seus passos, les gallines, esverades, s'agiten i cloquegen damunt del barrastral. En Panotxa les escridassa:

—Calleu d'una vegada, que sóc jo!

Tanca la porta i surt cames ajudeu-me, com si volés. Panteixant i cofoi, quan torna a entrar dins l'escalfor i la llum, li sembla que canvia els seus parracs pesants de fang i de pluja per un vestit nou i lleuger. Somriu, es queda dret i, amb orgull, espera que el felicitin; ara, fora de perill, cerca en el rostre dels seus parents un rastre de l'ansia que han passat.

Però en Félix i l'Ernestine continuen llegint tranquil·lament, i la senyora Lepic li diu en un to de veu del tot natural:

—D'ara endavant aniràs a tancar-les cada vespre! ❀

Com de costum, el senyor Lepic buida el sar-ró damunt la taula. Hi ha dues perdius. En Félix les anota en una pissarra penjada a la paret. És la seva feina. Cada fill en té una. L'Ernestine pela i desploma la caça. En Panotxa està especialment encarregat de rematar les peces ferides: deu aquest privilegi a la duresa, ben coneguda, del seu cor insensible.

Les perdius s'agiten, regiren el coll.

SENYORA LEPIC: Què esperes per rematar-les?

PANOTXA: Mare, m'agradaria molt anotar-les jo a la pissarra!

SENYORA LEPIC: La pissarra és massa amunt, per a tu.

PANOTXA: Doncs, aleshores, m'agradaria molt plomar-les.

SENYORA LEPIC: Això no és feina d'homes.

En Panotxa agafa les dues perdius. Li donen les instruccions habituals:

—Agafa-les fort, ja ho saps, pel coll, a contrapèl.

Amb una perdiu a cada mà rere l'esquena, comença.

SENYOR LEPIC: Dues ahora, pillet!

PANOTXA: És per anar més de pressa.

SENYORA LEPIC: No siguis figafior, ara; per dins, bé que gaudeixes de fer-ho.

Les perdius miren de defensar-se amb convulsions i, batent les ales, escampen les plomes. No voldrien morir mai. Seria més fàcil escanyar, amb una mà, un camarada. Se les col·loca entre els dos genolls per subjectar-les millor i, ara vermell ara blanc, ben suat, amb el cap alçat per no veure res, les aferra més fort.

Les perdius s'obstinen.

Enrabiats i amb ganes d'acabar, les agafa per les potes i en colpeja el cap contra la punta de la sabata.

—Oh! El botxí, el botxí! —exclamen en Félix i l'Ernestine.

—Doncs mira, ho ha refinat —diu la senyora Lepic—. Pobres bèsties! No m'agradaria gens ser al seu lloc, entre les seves urpes.

El senyor Lopic, encara que és un vell caçador, se'n va, descoratjat.

—Ve-t'ho aquí! —diu en Panotxa tot deixant les perdis mortes damunt la taula.

La senyora Lopic les gira, les regira. Uns petits cranis partits, sangonosos, trossets de cervell.

—És hora de treure-les-hi de sobre —diu—. Ja les has porquejat prou?

En Félix sentència:

—És clar que no ho ha fet tan bé com altres vegades. ❀